

УДК 615.322

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ КОПІЙОЧНИКА У ТРАДИЦІЙНІЙ ТА НАРОДНІЙ МЕДИЦИНІ

Нестерук Т.М., Махмуд Уссама, Половко Н.П.

*Кафедра аптечної технології ліків,
Національний фармацевтичний університет,
м. Харків, Україна
polovko.np@gmail.com*

Анотація. За результатами огляду інформації у відкритих джерелах описано хімічний склад, фармакологічні ефекти і застосування в традиційній та народній медицині різних видів роду Копійочник. Показано, що завдяки багатому хімічному складу, широке застосування в народній медицині, достатню сировинну базу копійочник забутий, копійочник жовтіючий і копійочник альпійський є цінною лікарською рослиною сировиною для медичного застосування.

Ключові слова: лікарська рослинна сировина, корінь і трава копійочника.

Вступ: Важливим завданням сучасної фармації є всебічне дослідження та пошук нових біологічно активних сполук рослинного походження з метою створення ефективних і безпечних фітопрепаратів для терапії різноманітних патологій.

Мета: Метою дослідження є огляд інформації відкритих джерелах про хімічний склад, фармакологічні ефекти і застосування в традиційній та народній медицині різних видів роду Копійочник.

Матеріали та методи. Дослідження проводилися з використанням інформаційно-пошукових і бібліотечних баз даних і репозитаріїв наукової інформації ScholarGoogle, eLibrary, ReseachGate, Web of Sciences, SCOPUS, наукова бібліотека НФаУ.

Результати та їх обговорення: Копійочник – багаторічні трави, рідше невисокі чагарники або напівчагарники, які ростуть на луках, в степах, лісах і тундрі, в долинах річок і на схилах гір, включаючи високогір'я. Рід містить понад 150 видів рослин, з яких переважна кількість знаходиться в Середній Азії. На Далекому Сході зустрічається 8 видів, в Західному Сибіру – 13, на Алтаї – 8, на схилах Південного Уралу – 2 види, на Сахаліні і Курилах – 1. Копійочники використовуються як кормові, медоносні і декоративні трави [1, 3, 7].

Копійочник забутий, або ведмежий корінь, і копійочник чайний, або червоний корінь, застосовуються в народній медицині Сибіру і Алтаю [4].

Копійочник забутий має сечогінну, протинабрякову, протизапальну, судинорозширювальну, болезаспокійливу і бактерицидну дію і може використовуватися як відхаркувальний і тонізуючий засіб, стимулює кровотворення [4,5].

Лікувальні властивості копійочника забутого знайшли широке застосування в народній медицині. Його лікувальні властивості обумовлені

унікальним хімічним складом. Флавоноїди, а саме катехіни, виводять з організму шкідливі речовини і важкі метали, зміцнюють і відновлюють стінки капілярів, нейтралізують вільні радикали. А також регулюють діяльність гладкої мускулатури внутрішніх органів і кровоносних судин, розслабляють внутрішні органи, стінки судин, що призводить до поліпшення мікроциркуляції та усунення спазмів. Флавоноїди копійчника забутого розслабляють гладку мускулатуру протоків залозок простати передміхурової залози. В результаті цього відновлюється відтік простатичного соку і поліпшується циркуляція крові в тканинах [2].

Копійчник забутий корисний для чоловіків, які страждають від простатиту, а також може знайти використання в лікуванні різних пухлин, лейкозів, фіброміом, неврологічних і серцево-судинних патологій. Вираженим міорелаксуючу дію мають кумарини, що містяться в траві копійчника. Катехіни є складними органічними сполуками, що володіють вираженим вазопротекторну дією (зміцнюють кровоносні судини). Катехіни здатні зв'язуватися з важкими металами і вільними радикалами, прискорюючи їх виведення з організму - цим пояснюється антитоксичну дію копійчника забутого. Сапоніни копійчника, розчиняючись в шлунково-кишковому тракті, утворюють піну і виявляють подразливу дію на шлунок і кишечник. Рецептор слизової оболонки травної системи викликають рефлекторну активацію залоз бронхів і простати. В результаті чого виробництво секрету цими залозами збільшується. Локальна дія сапонінів на слизову оболонку травного тракту проявляється підвищенням активності епітелію і всмоктувальної здатності травного тракту.

Як показав аналіз літературних джерел настоянка копійчника забутого забезпечує протизапальний ефект при захворюваннях урогенітальної сфери, покращує сечовиділення, знижує частоту сечовипускання, допомагає зменшити симптоми доброякісної гіпертрофії передміхурової залози, при запаленні передміхурової залози і уретриті нормалізує діяльність сечовидільної системи, покращує кровообіг і усуває застійні явища в передміхуровій залозі. Її рекомендують приймати при гострому і хронічному простатиті, аденомі простати, інших урологічних захворюваннях, імпотенції [5, 7].

Настоянка нормалізує діяльність шлунково-кишкового тракту, надає зміцнювальний вплив на серцево-судинну і дихальну системи, а також помірну стимулюючу дія на серцевий м'яз.

Використовується при захворюваннях дихальних шляхів, сприяє кращому відділенню мокротиння і зменшення інтенсивності кашлю. Відзначається позитивний ефект відвару і настою копійчника забутого, в комплексній терапії бронхіальної астми та туберкульозу. Рослина знімає втому, збільшує фізичну витривалість, стимулює центральну нервову систему. У народній медицині також використовується для нормалізації водно-сольового обміну, підвищення імунітету.

Корінь копійчника забутого знайшов застосування в якості засобу від авітамінозів, нервових перевантажень, чай з нього використовується для профілактики сезонних вірусних інфекцій. У вигляді мікроклізм настій з кореня

копійочника забутого рекомендують застосовувати при міомі і фіброміомі, аденомі, гострому простатиті та інших захворюваннях сечостатевої сфери.

В науковій літературі недостатньо інформації стосовно досліджень вилучень з копійочника. Вченими експериментально доведено антибактеріальну і антиоксидантну активність копійочника забутого, його тонізуючі, сечогінні, протинабрякові, судинорозширювальні, протизапальні, аналгетичні властивості, бактерицидну і кровотворну дію [5, 6].

Експериментально встановлено, що у пацієнтів з хронічним обструктивним захворюванням легень і супутньою патологією сечостатевої системи використання в комплексній терапії фітопрепаратів копійочника забутого, сприяє зменшенню інтенсивності кашлю, поліпшенню психоемоційного статусу, покращенню показників крові [2]. При хронічному простатиті у пацієнтів зменшується больовий синдром, знижується число дизуричних розладів, сексуальних дисфункцій, бактеріурії. При супутній доброякісній гіперплазії передміхурової залози I і II ступенів рідше відзначаються дизуричні і сексуальні розлади, поліпшується якість життя.

В літературі наведено результати дослідження антибактеріальної дії фітопрепаратів з різних видів копійочника на 4 тест-культурах (*P. aeruginosa*, *E. coli*, *S. aureus*, *K. pneumonia*). Найбільш виражена антибактеріальна активність виявлена у екстрактів, отриманих з коренів копійочника забутого и чайного [6].

Копійочник забутий пригнічує синтез дигідротестостерону (завдяки блокаді 5-альфа редуктази типу I і II) і його фіксації до цитозольних рецепторів, що перешкоджає проникненню гормону в ядро і приводить до зниження синтезу білку. Цей механізм обумовлює антиандрогенну дію рослини.

Копійочник забутий не є фармакопейним рослиною, але, наприклад, в Реєстрі лікарських засобів РФ, є трава Копійочника (Herbal Hedysarum), яка використовується як є сировина для отримання мангіферину, який входить до складу лікарського препарату «Алпізарін» – противірусного і протигерпетичного засобу. Слід відмітити, що ксантон мангіферин, в промисловості отримують з копійочника жовтіючого (*Hedysarum flavescens*) і копійочника альпійського (*Hedysarum alpinum*).

Копійочник забутий входить до складу низки біологічно активних добавок, таких як таблетки «Червоний корінь», настоянка, фіточай і рідкий екстракт «Копійочник забутий. Червоний корінь», а також краплі «Червоний корінь», таблетки «Копійочник – М», фітозборів «Бережник», «Фітопан М», «Червоний корінь» та ін.

Слід відмітити, що трава і коріння копійочника забутого мають протипоказання. Їх не варто приймати вагітним і годуючим жінкам, дітям до 14 років, особам, які перенесли інфаркт, які страждають від гіпертонії III і IV ступеня, при підвищеній нервовій збудливості. Лікування препаратами копійочника необхідно проводити, після попередньої консультацію лікаря, строго дотримуючись дозування. Симптомами передозування копійочника є алергія, нудота, головний біль, тяжкість в області печінки і підвищена нервова збудливість.

Висновки. Багатий хімічний склад, широке застосування в народній медицині, великі запаси сировини підвищують інтерес до медико-біологічних досліджень копійчника з метою її використання як цінної для медичного застосування сировини.

Література

1. Имачуева Д.Р., Серебряная Ф.К. Современное состояние изученности растений рода Копеечник (*Hedysarum* L.) флоры Кавказа. *Фармация и фармакология*. 2016. 4 (6). С. 4-32. <https://doi.org/10.19163/2307-9266-2016-4-6-4-32>. <https://www.pharmpharm.ru/jour/article/view/221/391> (дата звернення: 10.03.2021).
2. Козлов Б. И., Виноградов А. К. Применение фитопрепарата красный корень у больных с ХОБЛ и заболеваниями мочеполовой системы Лечащий врач. Медицинский научно-практический портал. 2005. <https://www.lvrach.ru/2005/10/4533249> (дата звернення: 11.03.2021).
3. Красноборов И.М., Азовцев Г.Р., Орлов В.П. Новый вид рода *Hedysarum* (Fabaceae) из Южной Сибири. *Ботанический журнал*. 1985. 70 (7). С. 968–973.
4. Минаева В.Г. Лекарственные растения Сибири. Новосибирск.: Наука, 1991. С. 273–274.
5. Федорова Ю. С. Сравнительное фитохимическое исследование некоторых видов рода *Hedysarum*. автореф. дис. ... к-та фармац. наук : 14.04.02. Самара, 2011. 23 с.
6. Федорова Ю.С., Кузнецов П.В., Сухих А.С., Карелина О.А., Герасимова Р.Н. Сравнительная оценка антибактериальной активности фитопрепаратов из некоторых видов растений рода *Hedysarum* (сем. Fabaceae) // *Фундаментальные исследования*. 2011. № 3. С. 210-214; URL: research.ru/ru/article/view?id=21143 (дата звернення: 11.03.2021).
7. Флора Сибири Fabaceae (Leguminosae) (под ред. Положия А.В., Малышевой Л.И.). Новосибирск: Наука. 1994. 280 с.